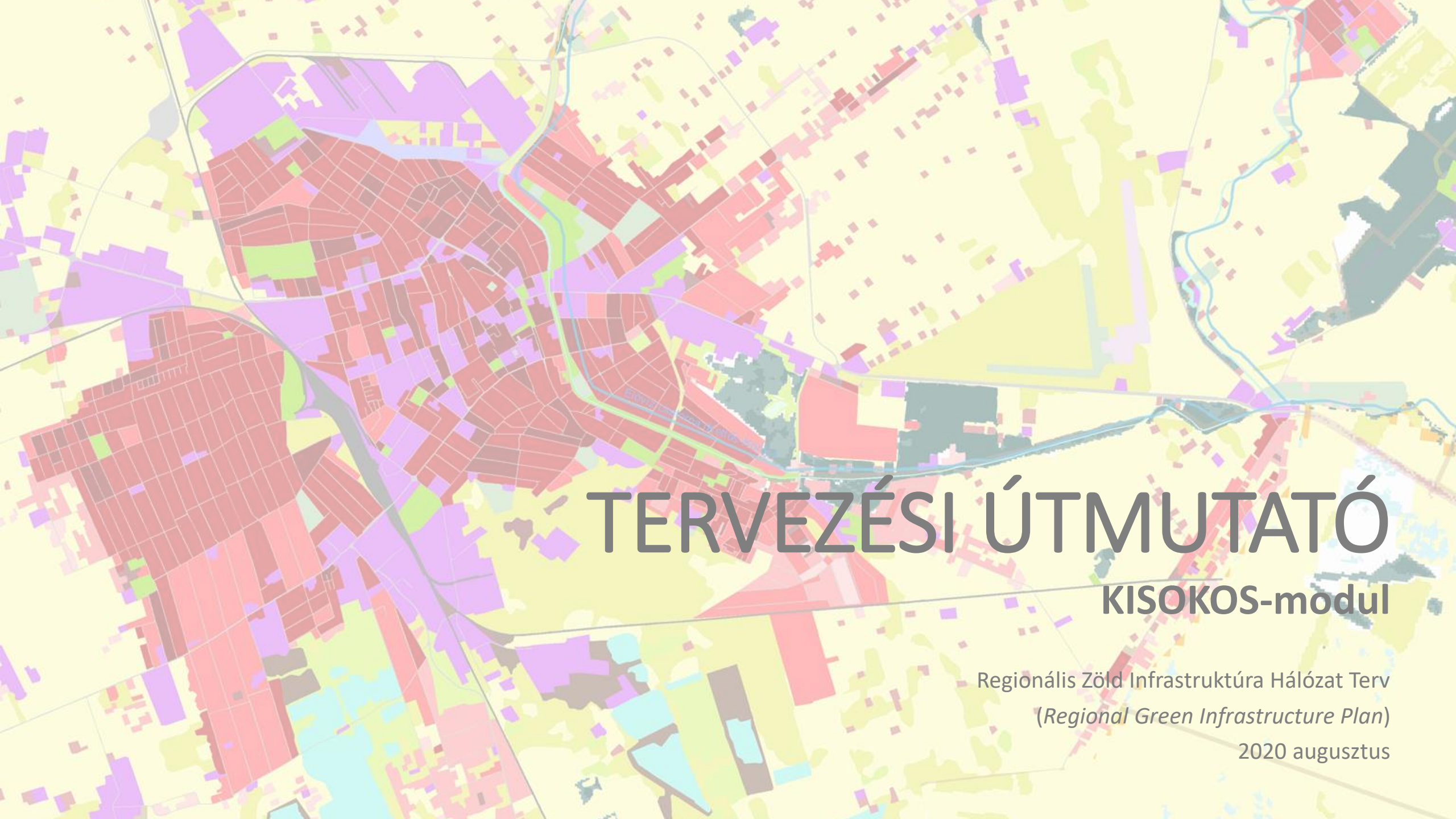

TERVEZÉSI ÚTMUTATÓ

KISOKOS-modul

Regionális Zöld Infrastruktúra Hálózat Terv
(*Regional Green Infrastructure Plan*)

2020 augusztus

TARTALOMJEGYZÉK

Témavezető

Dr. Duray Balázs

Geográfus tájkutató

Tájvédelem (SZTJV)

Földtani természeti értékek és barlangok
értékek (SZTV)

Városi klímaadaptáció (CLIM-CAP)

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

3

REGIONÁLIS ZÖLD INFRASTRUKTÚRA HÁLÓZAT TERV

Táj-/területhasználat változása

4

Tájterhelhetőség

5

Geoökológiai értékelés

6

Regionális Zöld infrastruktúra hálózat terv

7

Természeti erőforrás magterületek

8

Gazdasági tájak

9

Zöldfolyosók, túraútvonalak

10

Történelmi/kulturális jelentőségű csomópontok

11

Célok

12

ZÖLDFOLYOSÓ MINTAPROJEKT

Multifunkcionális zöldfolyosó

14

Zöldfolyosó mintaprojekt

15

Kisléptékű Községi zonáció

18

A térinformatikai adatok elérése:

Package file	.mpk	https://zold14.maps.arcgis.com/home/item.html?id=5e0ba524064040de8a29ee9609895d4d
meta-file	na	https://drive.google.com/drive/folders/138A6x97SRz0Al2OKmRSqkErrZeeSkz7c?usp=sharing
Alkalmazás		https://zold14.hu/belepes
		https://zold14.hu/regrin/

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Tervezési útmutató (Kisokos)

Az útmutató a zöld infrastruktúra ökológiai és társadalmi-gazdasági előnyök érdekében történő alkalmazási lehetőségeit mutatja be.

A Kisokos egy olyan alkalmazás, amely megismételhető módszerekkel segít a zöld infrastruktúra ökológiai és társadalmi-gazdasági előnyökhöz történő megvalósításához. Túlmutat az ökológiai és az ökoszisztéma-haszon elemzésén, és azon emberi eredményekre és társadalmi előnyökre is kiterjed, amelyekre a zöld infrastruktúra megközelítés megoldást nyújthat. A Kisokos segíti a fenntartható szemléletben megvalósuló regionális elemzéseket is. A következő fejezetekben a Kisokos használatát mutatjuk be.

A **KISOKOS** gyakorlati példán keresztül mutatja be a regionális zöld infrastruktúra-hálózat segítségével történő fenntartható területfejlesztés előnyeit és hasznait. Az alkalmazni javasolt területfejlesztési tervezési modell az egészséges természeti állapot megőrzésére és fejlesztésére irányuló ökológiai rugalmas és társadalmilag integrált megoldásokat részesíti előnyben. Az fenntartható területfejlesztéssel megvalósuló integrált módszerek egyszerre több funkciót is ki tudnak szolgálni, olyan előnyöket nyújtanak, mint pl:

- Vízminőség-védelem
- Vízmegőrzés

- Biodiverzitás
- Élőhelyek megőrzése és helyreállítása
- Gazdaságfejlesztés
- Mobilitás
- Emberi egészség és jólét
- Közösségfejlesztés, kapacitásfejlesztés

A konvencionális tervezési módszerek és a velük elért eredmények ismertek, miközben a nagyobb haszonnal járó tervezési eszközök új gondolkodási és cselekvési módot igényelnek.

A **KISOKOS** alábbiakban bemutatott zöldfolyosó tervezési példáin keresztül igyekszünk világossá tenni, hogy a tervezés és végrehajtás több szempontból is egy komplex és integrált folyamat és a felelős partnerek összehangolt bevonását igénylik. A tervezést és megvalósítást olyan tényezők befolyásolják, mint pl.:

- az állami és magántulajdonosi szereplők érdekei
- a folyamatban lévő megőrzési/helyreállítási projektek
- a szomszédsági kohézió
- a regionális turisztikai látnivalók
- oktatási és foglalkoztatási lehetőségek

- szennyező források
- városi rendeletek, finanszírozási források

A zöld infrastruktúra-hálózat alapján történő tervezéssel és megvalósítással a projekt ökológiai és társadalmi előnyeit egyszerre használhatjuk ki.

Az alábbiakban a zöldfolyosó példán keresztül mutatjuk be a zöld infrastruktúra hálózat tervezés módszertanát, a prioritások meghatározásának, és az úgynevezett „hotspotok” kijelölésének folyamatát, amely segítségével a későbbiek során kidolgozásra kerülhet a térség regionális zöld infrastruktúra stratégiája.

TÁJ-/TERÜLETHASZNÁLAT VÁLTOZÁSA

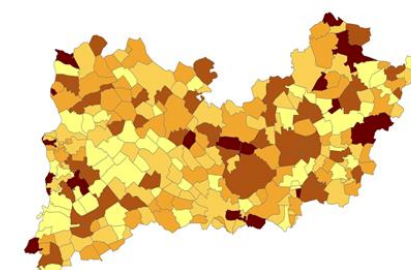
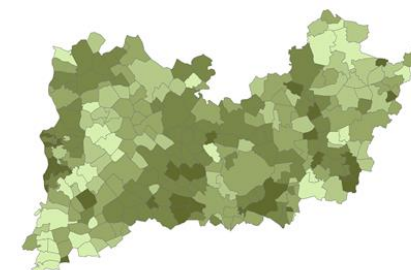
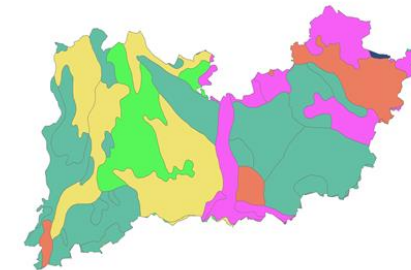
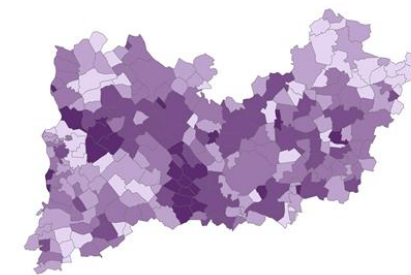
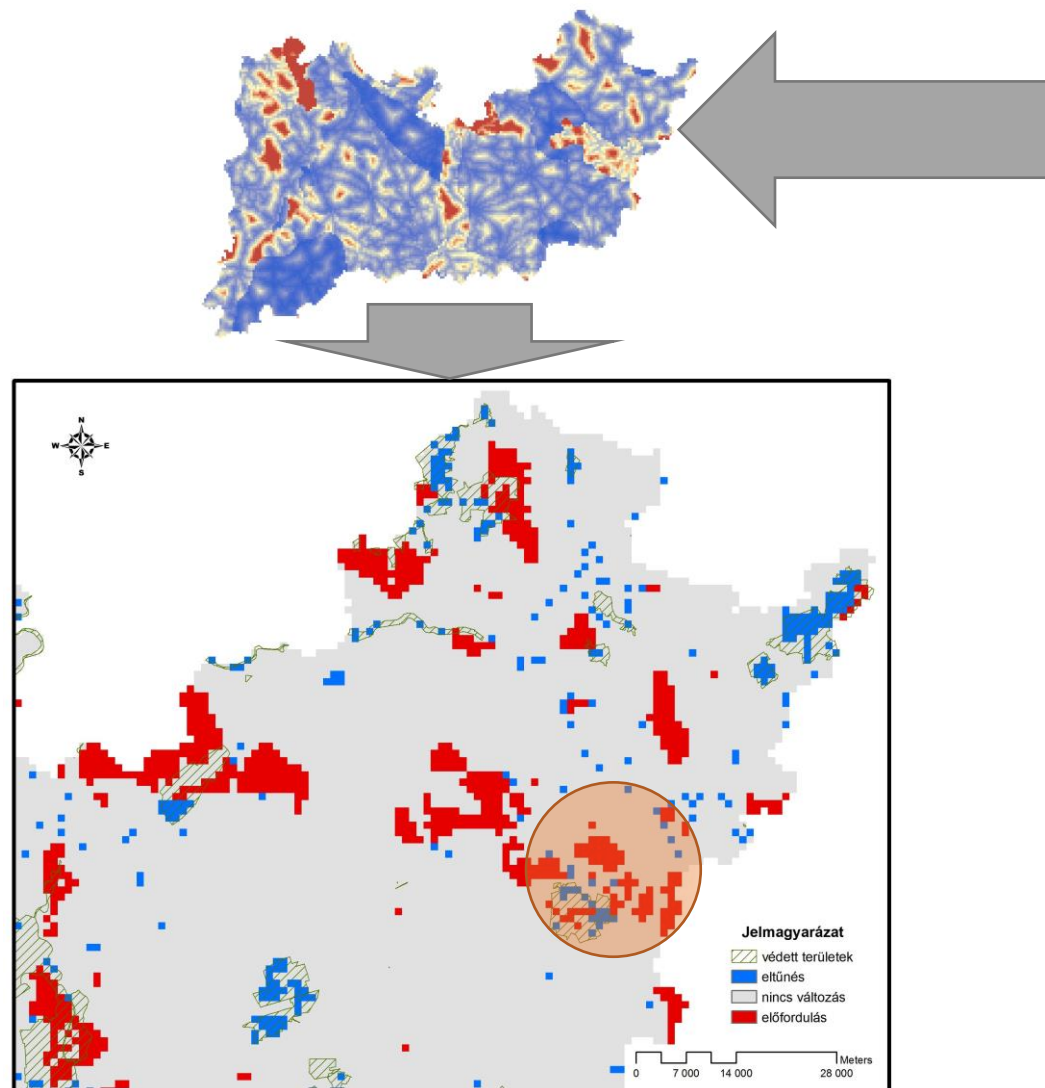
A TÁJ „FORRÓ PONTJAI”

(4. RÉSZJELENTÉS 2.1 FEJEZET)

Egy ökológiailag és gazdaságilag is hosszútávon fenntartható, a vidéki társadalmat eltartó és jólétét biztosító zöld infrastruktúra rendszer kialakítása céljából egyrészt a táj, a gazdálkodás színtere, amin a társadalmi-gazdasági tevékenységek megvalósulnak, másrészt az idő: a táj, mint dinamikus rendszer, állandóan változik, ezt a szukcessziót a biogén és abiogén faktorok együttesen generálják, mégis a különböző tájtípusok kialakulását mára masszívan az emberi tevékenység határozza meg.

A térségben az egykori természetes növénytakaró csak kisebb foltokban maradt fent, mert azt az intenzív tájhasználat a szántóknak helyet adó kultúrsztyeppé formálta.

A jövőbeni tájhasználat-változás prognózisai szerint Békés megye tájainak úgynevezett „forró pontjai”, ahol valamilyen intenzív változás fog bekövetkezni. Ilyen érzékeny területek a kedvezőtlen agráradottságú szántóterületek, ahol e tájhasználat-típus várhatóan átalakul, illetve – ellenkező előjellel – a már egyébként is művelésbe vont békés-csanádi területek, ahol ebből kifolyólag a növekedés határai sokkal szűkebbek. Ez alapján ellenkező előjellel koncentrálódik a Körösök völgyére a legelőterületek előfordulási valószínűsége. Összességében megállapítható, hogy potenciálisan sokkal nagyobb az esélye annak, hogy ez a típusú tájhasználat alakuljon ki. Az erdők esetében erős földrajzi koncentráció figyelhető meg, ugyanakkor a jelenlegi folyó-menti galériaerdők területvesztése várható. A természeteshez közeli területek térnyerési lehetőségei szintén koncentráltan jelentkeznek.

TÁJTERHELHETŐSÉG

(3. RÉSZJELENTÉS 2.2 FEJEZET)

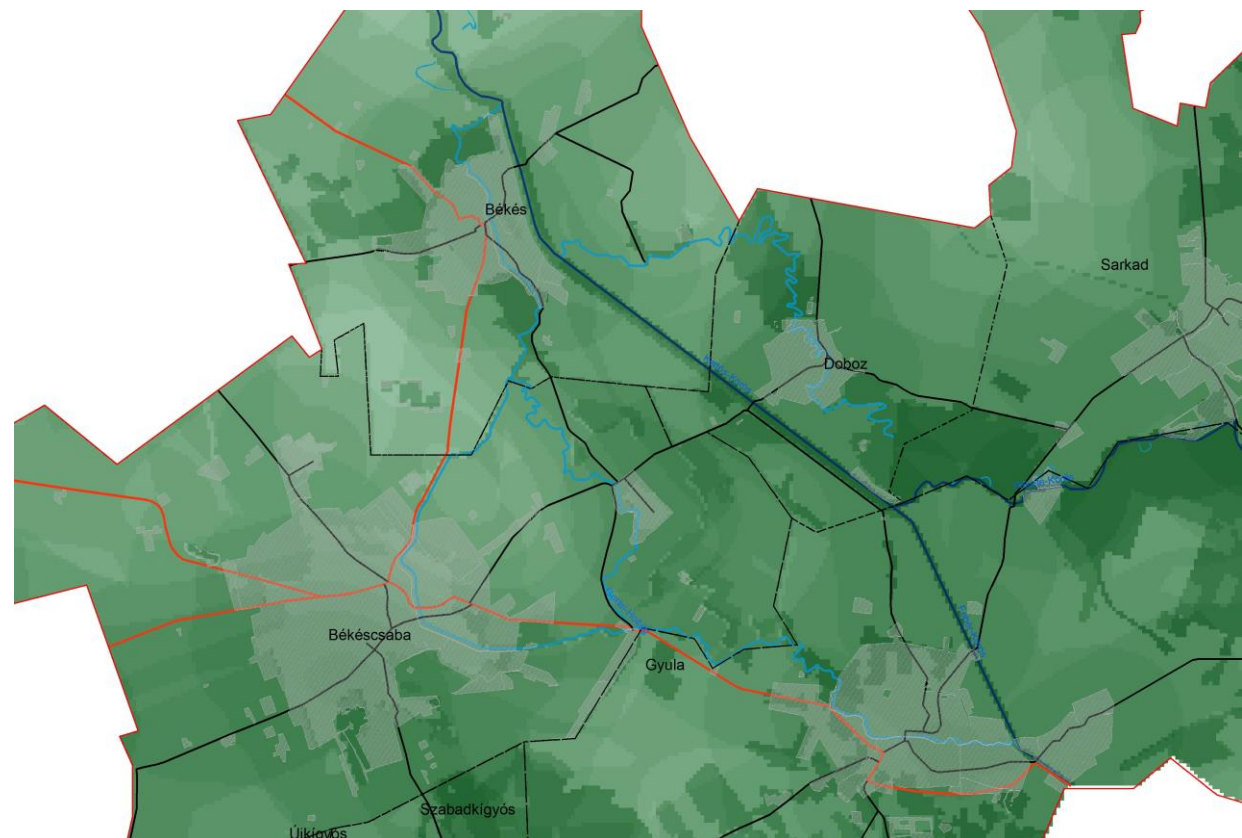
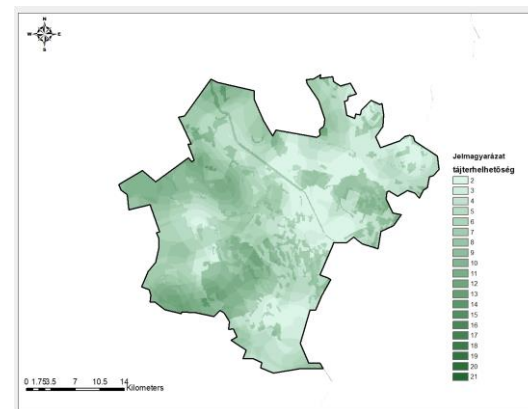
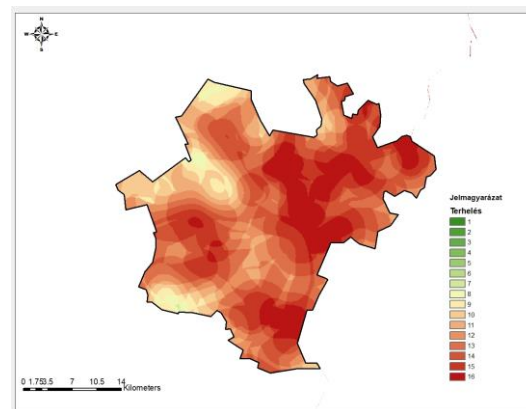
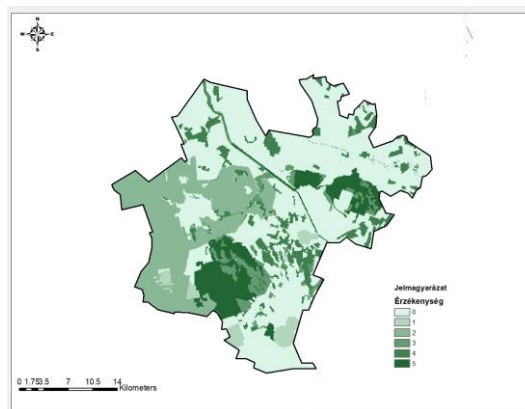
A táj terhelhetősége a terhelésekkel szembeni ellenállása (érzékenysége) és a táj már elszenvedett terheléseinek összevetésével határozható meg, így a táj terhelésének és terhelhetőségének vizsgálatakor szükséges meghatározni a táj érzékenységét is.

Békés megye legérzékenyebb tájai egyértelműen a magas természetességi fokú, elsősorban a természetvédelmi területek központi részét alkotó térségek (ökológiai magterületek), ezek puffer zónái, illetve a magterületeket összekötő folyosórendszerek (ökológiai folyosók).

A tájat leginkább terhelő tényezők elsősorban a megye vonalas infrastruktúrája (közút- és vasúthálózat) és a települési térségek, amelyek a távolság függvényében egyre kisebb mértékben fejtik ki hatásukat. A terhelési skála egyik végén a legjobban igénybe vett területek, a másik végén legkevésbé roncsolt területek találhatók.

A tájterhelhetőségi vizsgálatok alapján a legkevésbé terhelhető térség a (már egyébként is védettséget élvező) Körösök-völgye, illetve a Körös-közi legelők és Gyula-Szabadkígyósi gyepek Natura 2000 területei. Ezek azok a természeteshez közeli területek, illetve a kiváló termőhelyi adottságú erdő- és mezőgazdasági területek, felszín alatti vizek szempontjából érzékeny területek, amelyek a különböző környezeti és antropogén tájterhelésekre (közlekedési, illetve környezeti infrastruktúra, extenzív mezőgazdasági földhasználatok, illetve ipari-termelői területhasználatok) különösen érzékenyek.

A zöldfolyosó térsége egyértelműen

GEOÖKOLÓGIAI ÉRTÉKELÉS

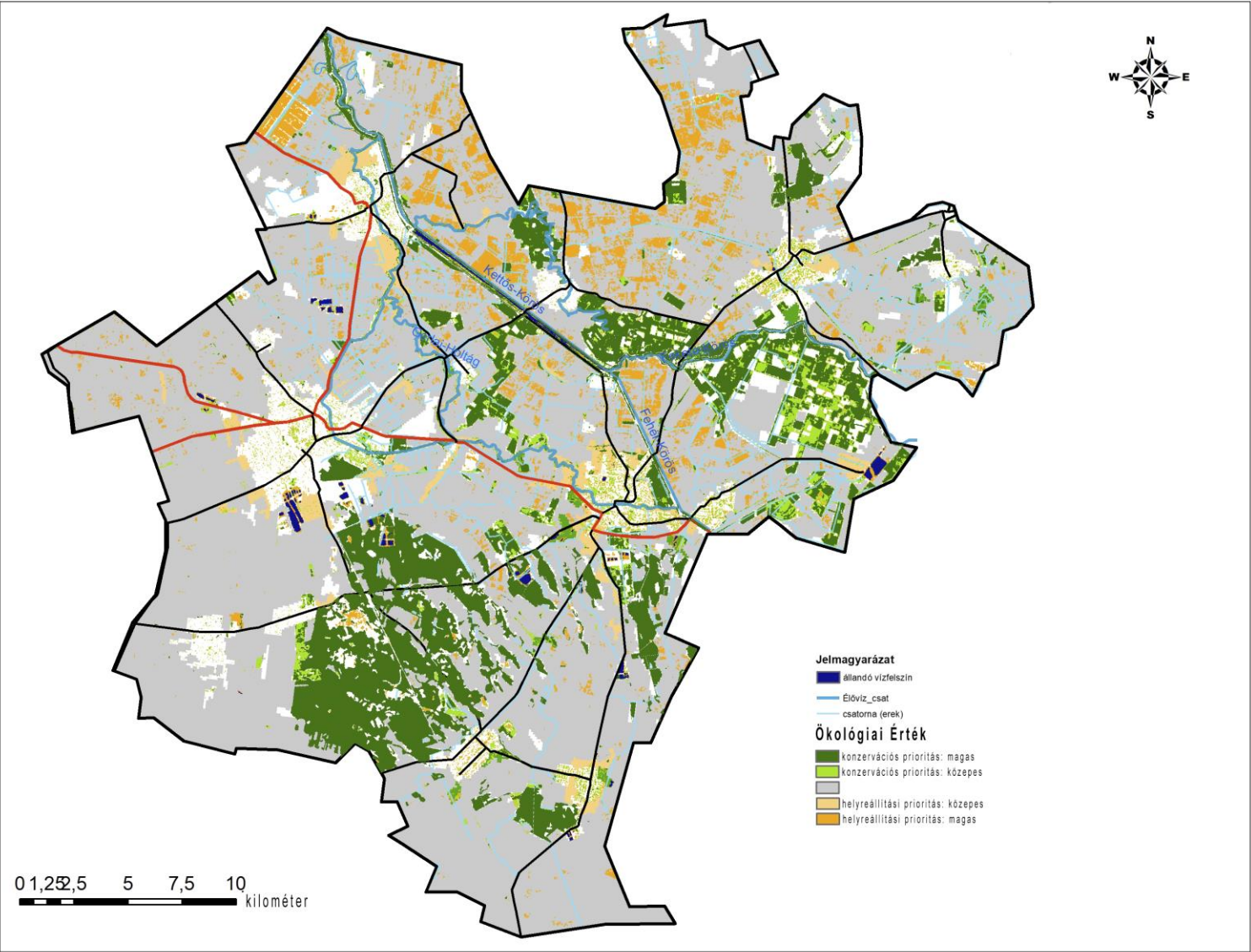
GEOÖKOLÓGIAI ÉRTÉK ÉS A MÉRSÉKELT BEAVATKOZÁSOK LEHETŐSÉGEI

A táj minden alkotóelemével szerepet játszik a vízgyűjtő terület működésében. Ökológiailag legértékesebb területek az erek, tavak, vizes élőhelyek, árterületek, tisztások, amelyek ökoszisztéma szolgáltatásaik révén jelentős előnyökkel járnak az élővilág számára. Az ökológiai hatás vagy szükséglet tényezői a vízzáró (beépített) felszínek, a fő közlekedési utak és az erdők helyreállítási prioritása.

A térkép azokat a védendő területeket ábrázolja, ahol a megőrzési célok a prioritás és a fejlesztési beavatkozásokat kerülni kell. A narancssárga területek az erdősítés vagy a gyepek helyreállításának lehetséges helyei. Az ilyen, restorációra alkalmas területek elsősorban a nagyobb parcellák, valamint azok a területek, ahol a helyreállítás révén a mozaikosan töredezett tájfeldok összekapcsolhatók.

A helyreállítási területek feltérképezésével azonosíthatjuk azokat a helyeket, ahol a fejlesztés és a zöld infrastruktúra összehangolható az ökológiai funkciók javítása érdekében, miközben új, egészséges, hozzáférhető és élhető közösségeket hozunk létre.

A lokális szintű optimális tájhasználat lehetőségeinek vizsgálatára alkalmas módszer a geoökológiai térképezési technika. A módszer lényegében a táj biogén és abiogén alkotóelemeinek vizsgálatán keresztül határozza meg egy lehatárolt ökoszisztéma geoökológiai állapotát, a folyamat alapvetően bio-fizikai paraméterek kvantifikálásával és súlyozásával értékeli a tájat, például természetvédelmi vagy ökológiai szempontból.

REGIONÁLIS ZÖLD INFRASTRUKTÚRA HÁLÓZAT TERV

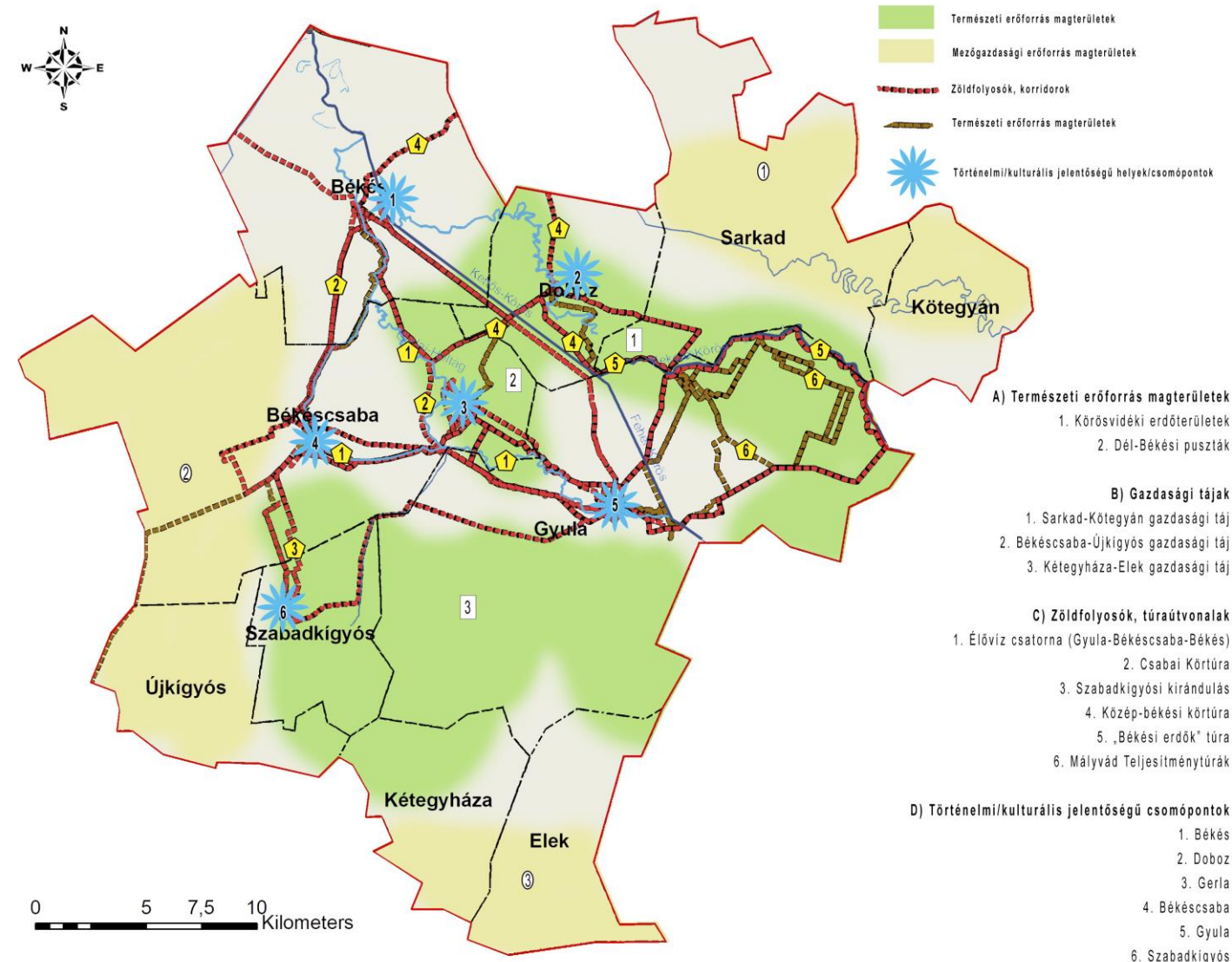
Természeti erőforrás magterületek: jelenleg is védett területek, a Körös-Maros Nemzeti Park kezelésében lévő Kígyósi-pusztai területe, ill. értékes, természeteshoz közeli állapotú területek (zárt erdők, szikesek, nedves, vizes területek). Többnyire a Natura 2000 hálózat területei.

Mezőgazdasági erőforrás magterületek: tanyaközpontok és jelentős mezőgazdasági erőforrásokat jelentő tájak. Nagy, egybefüggő mezőgazdasági parcellák, kiváló termőhelyi adottságú és talajvédelmi területek. A térség termőterületeinek több, mint fele. A szántók, gyümölcsösök és konyhakertek több, mint kétharmada található itt.

Zöldfolyosók, túraútvonalak: vonalas zöldfolyosók, amelyek puffterületükkel együtt fontos élőhelyek és összekapcsolják a természeti és mezőgazdasági erőforrások csomópontjait.

Történelmi/kulturális jelentőségű helyek/csomópontok: a történelmi és/vagy kulturális szempontból jelentős helyek és/vagy területek.

Ez a térkép a projektterület zöld infrastruktúra hálózat prioritásterületeit ábrázolja, amelyek nyilvános műhelymunkák és találkozókat sorozatán, valamint a helyi és regionális szintű konzultációkon keresztül került kidolgozásra, a szakértők és az érintett célcsoportok közreműködésével. A térkép nem tartalmazza teljes körűen a térség összes prioritását, a térképen ábrázolt elemek kizárólag a térségi szintű fenntartható területfejlesztési célokat szolgálnak.

TERMÉSZETI ERŐFORRÁS MAGTERÜLETEK

(1. RÉSZJELENTÉS 2.3 FEJEZET)

A projektterület a jellemzően agrártértségnek számító Békés megye legkeletibb, országhatárral szomszédos részét foglalja magába. A tervezési területen található a megyei gazdaságok negyede és a megye szántóinak ötöde, amelynek több, mint kétharmadáról búzát, kukoricát és napraforgót takarítanak be.

A gazdag takarmánybázisra állattenyésztés telepszik, a sertések és szarvasmarhák száma egyaránt meghaladja az országos átlagot, a megye sertésállományának több, mint kétharmada, szarvasmarha állományának ötöde található itt. Emellett jelentős a baromfiállomány is (tyúk)

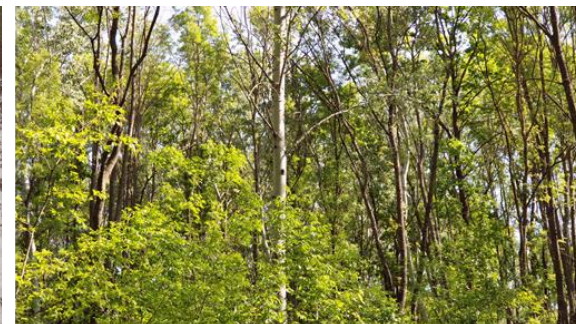
1. Körösvidéki erdőterületek

A Gyula-Doboz-Sarkad által közrefogott Körösközi erdők és Pósteleki erdők által alkotott terület közel háromnegyede természetes, vegyes, egyötöde telepített erdős terület, a Körösök-völgye legjobb állapotban megmaradt erdősége. Az erdőállományok 52,3 %-a fűzes, 13,4 %-a hazai nyáras, melyek a korábbi puhafás ártéri ligeterdőkhöz hasonló képet mutatnak. A fűzesek többsége mesterséges környezetben, az árvízvédelmi töltések védelme érdekében létesült a kubikgödrök beültetésével. A területek negyedén jelentős gazdasági értéket képviselő, nagy területű nemes nyárasok találhatók,

2. Dél-Békési puszták

A Kígyósi gyepek közel tízezer hektáron elterülő pusztasága, Szabadkígyós, Kétegyháza, Elek és Gyula települések határában. A kiszáradt medrek, folyóhátak hosszan követhetők a Kígyósi pusztán még ma is. A vízszabályozás óta

már nem a folyók, hanem az erózió és a defláció alakítja a tájat. Az elzárt medencék, laposok elszikesedtek, a terméketlen padkafenék területe lassan, de biztosan nő, ezeket a padkaperemek határolják, jellegzetes sziki növényzetükkel. A magasabb részek sztyeppesedésen mennek keresztül, az eredeti erdős sztyepp csak kis helyeken maradt meg. A pusztá nagy része ma is őrzi természetes állapotát. A belvizes években a pusztá nagy része hosszú ideig víz alatt áll.

GAZDASÁGI TÁJAK

A projektterület a jellemzően agrártérstípusnak számító Békés megye legkeletibb, országhatárral szomszédos részét foglalja magába. A tervezési területen található a megyei gazdaságok negyede és a megye szántóinak ötöde, amelynek több, mint kétharmadáról búzát, kukoricát és napraforgót takarítanak be.

A gazdag takarmánybázisra állattenyésztés telepszik, a sertések és szarvasmarhák száma egyaránt meghaladja az országos átlagot, a megye sertésállományának több, mint kétharmada, szarvasmarha állományának ötöde található itt. Emellett jelentős a baromfiállomány is (tyúk)

1. Sarkad-Kötegyán gazdasági táj

A több, mint ezer gazdaságot tömörítő térség szinte teljes egészében szántó terület, ahol elsősorban nagytáblás gabonatermesztés folyik.

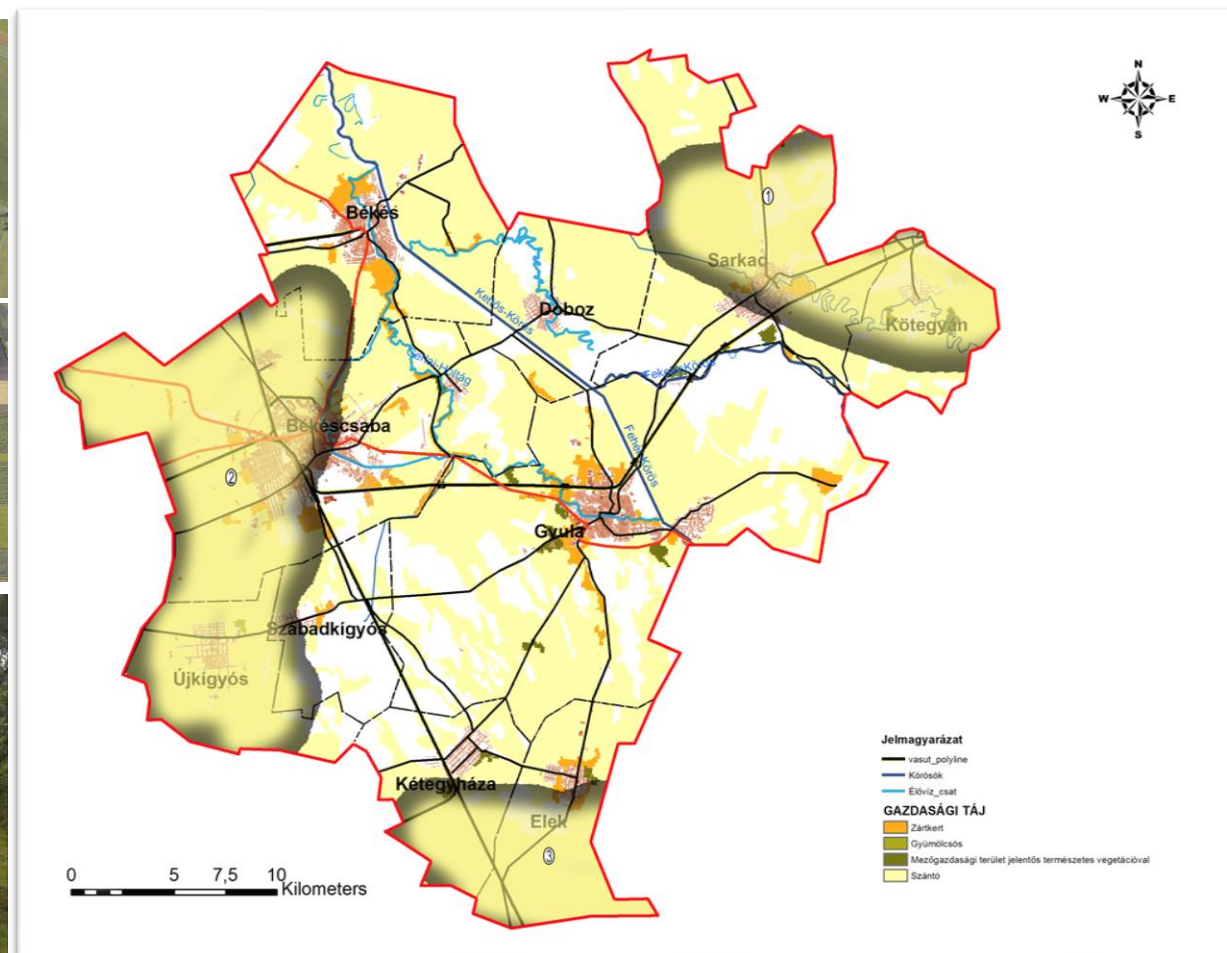
2. Békéscsaba-Újkígyós gazdasági táj

A közel 3500 gazda műveli a térség szántóinak több, mint

egyharmadát. Kiváló termőhelyi adottságú földeken búza, napraforgó, árpa és kukorica az elsődleges termény, de számottevő a gyümölcsösök aránya is (a terület több, mint feleét itt gondozzák), de a konyhakertek harmada is ezen a tájon található.

3. Kétegyháza-Elek gazdasági táj

Közel ezer gazdaság műveli a térség mezőgazdasági területeinek egytizedét, szintén zömmel szántó művelési ágban.

ZÖLDFOLYOSÓK, TÚRAÚTVONALAK

(2. RÉSZJELENTÉS 1.1 FEJEZET)

1. Élővíz csatorna (Gyula-Békéscsaba-Békés)

Az Élővíz-csatorna a Fehér-Körös holtága. Teljes hossza 38,8 km. A három várost összekötő vízi túra útvonal kb: 33 km.

2. Csabai Körtúra

A túraútvonal szinte teljes egészében az 1777-ben kiásott Élővíz-csatornát, illetve a Gerlai-holtágat kíséri. A körtúra tanösvény is egyben 16 ismertetőtáblával és több pihenőhellyel.

3. Szabadkígyósi kirándulás

A Széchényi-ligetből induló túra a szabadkígyósi Wenckheim kastélyig a zöld turistajelzést követi. Az Ybl Miklós tervezte kastély az egyik legszebb a megyében.

4. Közép-békési körtúra

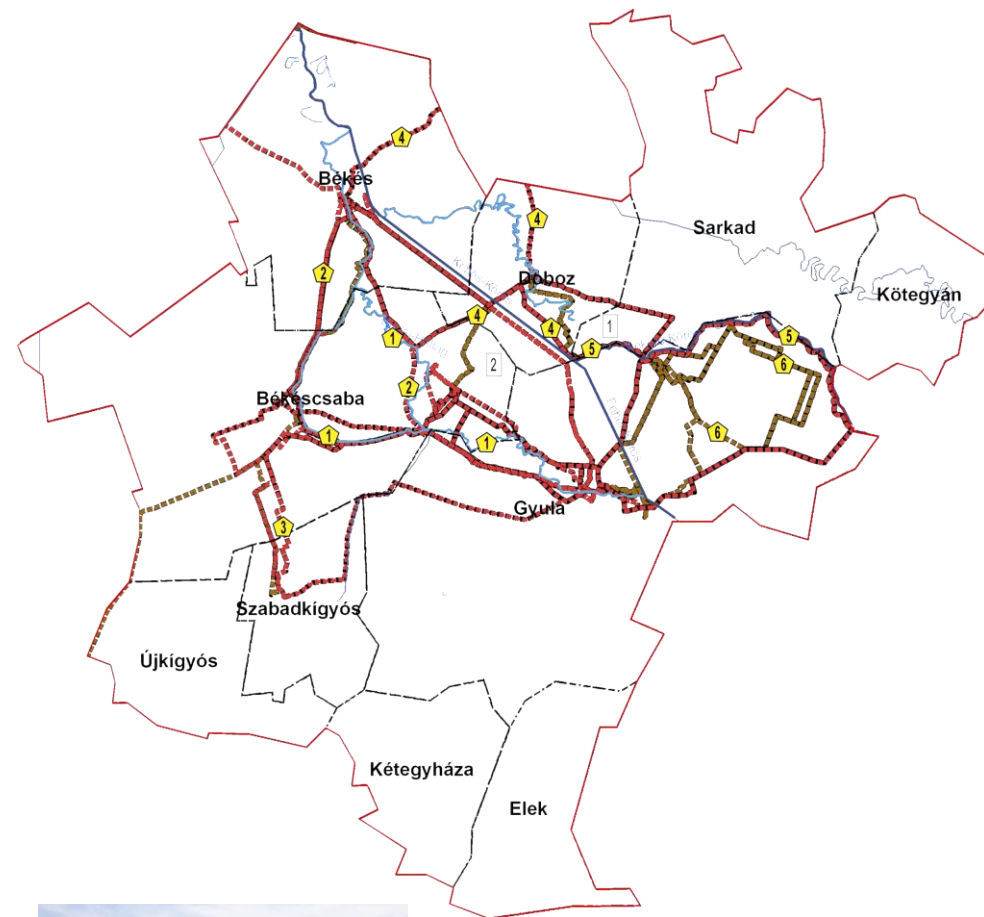
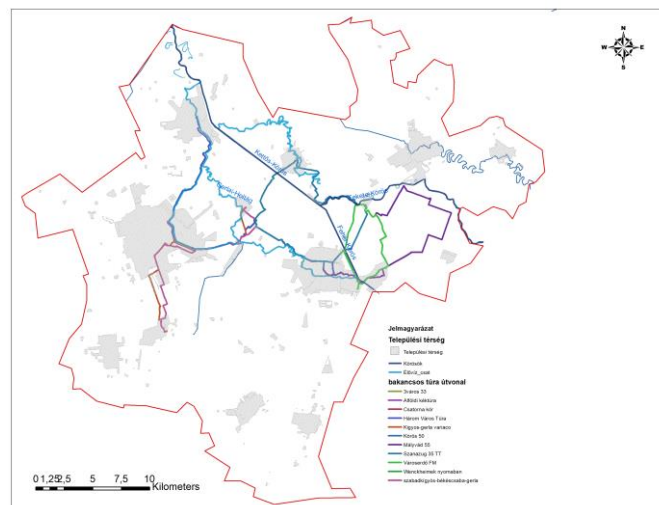
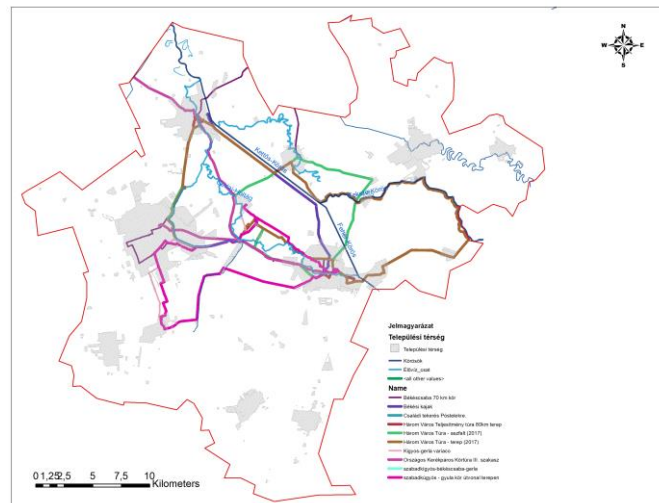
A túra az Élővíz-csatorna–Veszei-útvonalon megy Póstelekre, ezután Gerlát érintve a Békéscsaba–Nagyszalonta turisztikai kerékpárútra rátérve halad tovább a Kettős-Körösig. A hídon jobbra fordulva a Doboz községhez tartozó Szanazugi üdülőtelepre jutunk. Dobozról a Kettős-Körös bal oldali gátján folytatjuk utunkat Békés felé. A gát külső oldalán található a Békés-Dánfoki Üdülőközpont.

5. „Békési erdők” túra

Bejárásával képet kaphatunk az egykori alföldi erdők világáról. Doboz központjából Szanazugot érintjük (Sámsónvár), ezután a Fekete-Körös jobb oldali gátján haladunk tovább egészen a közúti hídig. Városerdőn pihenésre, fürdésre nyílik lehetőség, majd indulunk a Mályvádi-erdő felfedezésére.

6. Mályvád Teljesítménytúrák

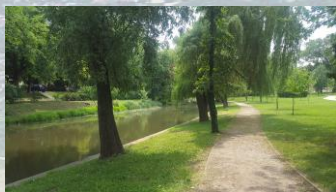
Mályvád Békés megye, de az egész dél-alföldi táj legnagyobb egybetartozó erdőterülete, északi határa több mint tíz kilométeren keresztül a Fekete-Körös szinte teljesen szabályozatlan, igen vadregényes szakasza.

TÖRTÉNELMI/KULTURÁLIS JELENTŐSÉGŰ CSOMÓPONTOK (2. RÉSZJELENTÉS 1.1 FEJEZET)

1. Békés

Békés az elmúlt évtizedekben valódi városi arculatot nyert, de alapvetően megőrizte kisvárosi hangulatát, s az iparosodás elmaradása következtében romlatlan természeti értékei teszik vonzóvá. A településen található a megye legrégebbi fürdője. A számos történelmi, építészeti emlék mellett Békés fő vonzerejét a Kettős-Körös jelenti. A horgászat kedvelői számára három kiváló horgász lehetőség is kínálkozik a környéken, a Békési Homokbány-tavak, a Békési Téglagyári-tavak és a Borosgyáni III. számú tó partján. A békési táj a vadászok számára is kitűnő lehetőségeket rejt. Az elkötelezett, kulturált italfogyasztás kedvelőinek nem szabad kihagyniuk a békési pálinkát, amelyet a település védjegyévé kívánnak tenni.

2. Doboz

1075-ben már Dobozon laktak I. Géza király kondásai. A török kiűzése után, 1720-ban Harruckén báró lett a település földesura Doboz 1798-ban került a Wenckheim család birtokába., nyomukat őrzi a dobozi Wenckheim-kastélypark, a Wenckheim kápolna és kriptá, valamint az Ybl Miklós tervezte emeletes magtár. A település környékén összefüggő erdőségek maradtak fenn, melyek vadban gazdag vadászterületek. A falutól északra elterülő Cserébökényi puszták növény- és állatvilága a Körös-Maros Nemzeti Park részeként országos természetvédelmi oltalom alatt áll. A határ kiváló lehetőséget nyújt lovaglásra, vadászatra (fácán, vadnyúl).

3. Gerla

Az egykoron önálló település ma Békéscsaba közigazgatási területéhez tartozik. Ó-Gerla és a monostor, valamint az Ó-gerlai Kovácsi erdőben található U alakú földnyelven állt a középkori Gerla falu. Az Ó-Köröst kísérő két oldali erdősáv ma is helyi természetvédelem alatt áll, hasonlóan a közeli Pósteleki erdőn belül a volt Széchenyi–Wenckheim Kastély romjai körüli erdő területéhez.

4. Békéscsaba

A Békéscsabai kistérség és a Viharsarok központja, hazánk 14. legnépesebb városa. Első írásos említése 1332-ből származik. A török időkben elpusztult, így teljesen újra kellett telepíteni. Az egykoron „Európa legnagyobb falujának” nevezett város mára rendezett, városias külsejű településsé vált. A Harruckén János György nevéhez fűződő újraterelítése után az egykori, döntően evangélikus szlovák parasztok elsőnek a mai városházát és környékét népesítették be. A város ma is a magyarországi szlovák kisebbség kulturális központja.

5. Gyula

A gyulai uradalom sok nemesi család birtokában volt (Losonczy László erdélyi vajda, Maróti család, Corvin János) de várossá fejlődése az Anjouk idejében indult el. Károly Róbert több kiváltságot adott a városnak: bíró és előljáró választási jogát, valamint a fontos vásártartási jogot. Fénykorát a török előtti időkben élte, 1525-ben már mintegy 3000 lakosa volt. a templomok és műemlék épületek mellett legfontosabb látnivalók: a vár, várfürdő, az Almásy-kastély, Gyulavári kastély, a Százéves cukrászda, az Erkel Ferenc Emlékház, a Göndöcs-kert, Vigadó, a Csiga-kert. A városban számos szobor, köztéri alkotás és emléktábla található.

6. Szabadkígyós

A kis Békés megyei településen rejtőzik a Dél-Alföld legimpozánsabb, legromantikusabb és legépebben megmaradt kastélya a Wenckheim-kastély. A kastélyt 1875-1879 között építették Ybl Miklós tervei alapján, neoreneszánsz stílusban, ekkor alakították ki a parkot is. A kastélyt 1882. július 19-én szentelték fel. Különlegesen szép és ritkaság a kastély franciakertje és az angolpark.

CÉLOK

Regionális Zöld Infrastruktúra Hálózat
Regional Green Infrastructure Network

Természeti rendszerek

- a vadon élő növények és állatvilág változatos ökoszisztémáinak megőrzése és fejlesztése
- az élőhelyek közötti összeköttetés biztosítása,
- a ritka, veszélyeztetett és egyedi fajok, illetve élőhelyeik helyreállítása és hosszú távú védelme

Rekreációs területek és túraútvonalak

- Összefüggő regionális túraútvonal-rendszer létrehozása, amely harmonikus változatosságot biztosít a különböző jellegű (kerékpár, bakancsos, vízi, lovas) útvonalak között, és biztosítja az erőforrás-megőrzési célokkal való kompatibilitást,

- alternatív szállítási lehetőségek biztosítása a túraútvonal-hálózaton és a zöldutak rendszerén,

- a lakó- és munkahelyek, valamint más fontos utcék összekapcsolása,
- a főúthálózattal való optimális kapcsolatok kialakítása érdekében a kritikus csomópontok és infrastruktúrák megtervezése (gyalogos híd, aluljáró stb.),

- a nyomvonal folytonosságának biztosítása

- a lakosság igényeihez igazodva új parkok, pihenőhelyek, közösségi terek létrehozásával párhuzamosan a meglévő funkcionális bővítése

- Kékfolyosó rendszer kialakítása: a vizekhez (folyókához, csatornákhöz és tavakhoz) való hozzáférés biztosítása többféle felhasználás céljából, beleértve a nem motorizált csónakázást, horgászatot, úszást, passzív kikapcsolódást, például piknikezést;
- megfelelő hozzáférés biztosítása a hozzáférési pontokon (parkoló, mellékhelyiségek stb.)

- A túraútvonalak nyomvonalainak összekapcsolása a parkokkal, pihenőhelyekkel, továbbá az örökség-turizmussal és a gazdaságfejlesztési lehetőségekkel való összhang megteremtése.

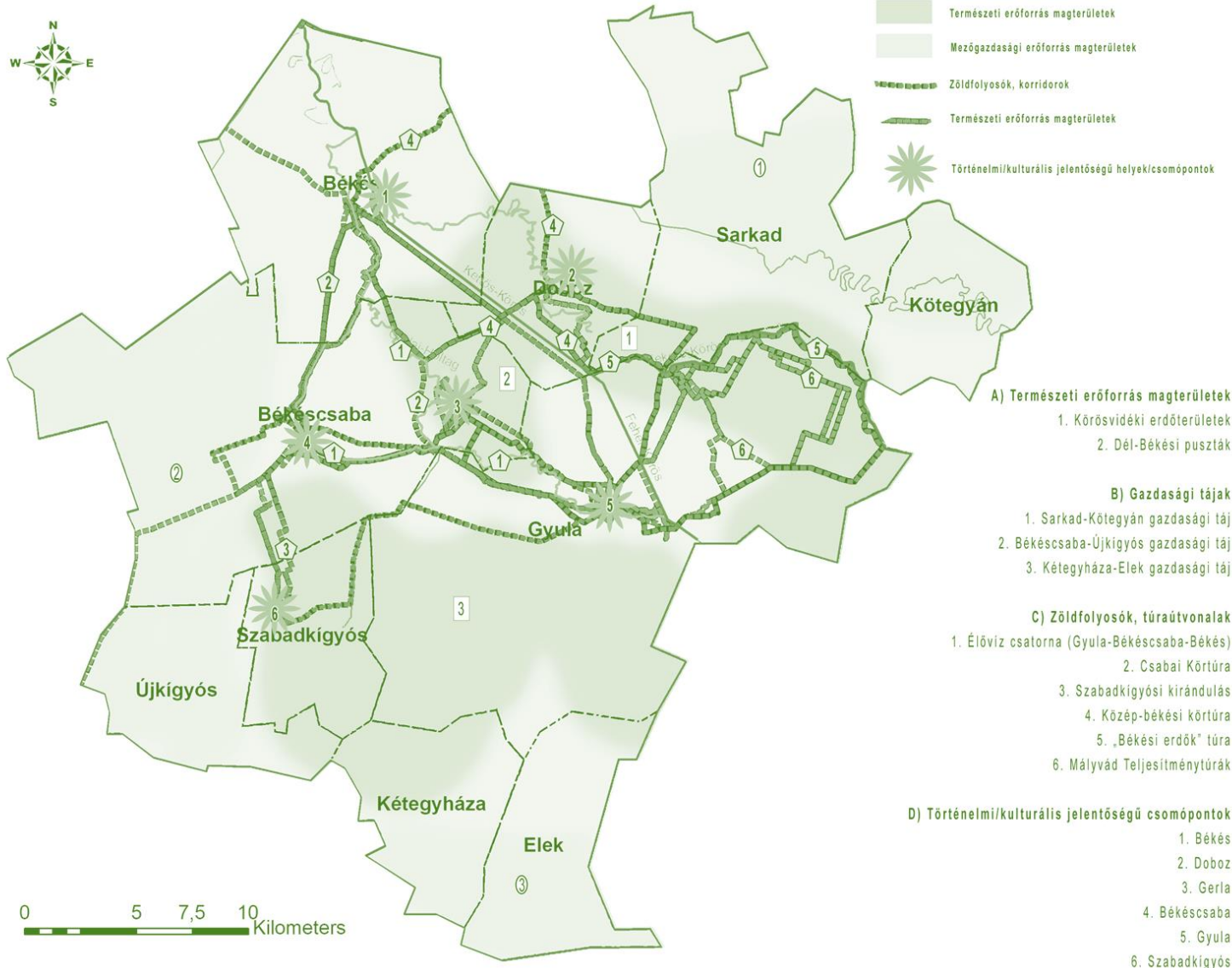
Gazdasági tájak

- A mezőgazdaság és erdészet életképességének megőrzése és fejlesztése érdekében megfelelő nagyságú parcellák fenntartása.
- Üzleti szolgáltatási környezet ösztönzése a mezőgazdasági és erdészeti vállalkozások folyamatos gazdasági életképességének fenntartásához. E szektorok integrálása a megye gazdasági struktúrájába

- A lakosság életminőségét támogató és a régió turistáit vonzó táj esztétikai és egyedi adottságainak megőrzése. Szinergia ösztönzése a mezőgazdasági és erdészeti vállalkozások, valamint a lakosság és a turisták között.

Kultúrtájak

- Műemlékek, kultúrtörténeti helyszínek védelme,
- Műemlékek és építészeti emlékek adaptív újrafelhasználásának és rehabilitációjának ösztönzése
- a régészeti lelőhelyek feltárása és védelme
- a tájéskép megőrzése
- a történelmi, kulturális, tájésképi erőforrások megőrzése, az optimális tájváltozás elősegítése
- a történelmi és kulturális erőforrások védelme és megőrzése érdekében a partnerség és az együttműködési lehetőségek kihasználása

TERVEZÉSI KISOKOS

ZÖLDFOLYOSÓ MINTAPROJEKT

2020 augusztus

MULTIFUNKCIONÁLIS ZÖLDFOLYOSÓ

TURIZMUS

Az Élővíz-csatorna a Fehér-Körös holtága. Teljes hossza 38,8 km. A három várost összekötő vízi útvonal kb: 33 km. Élővíz-csatorna vízminősége, környezete, és ezáltal turisztikai értéke egyre jobb. Az információs táblákon túl, a zsilipekhez hajóátemelők tartoznak, megkönnyítve ezzel a vízen való túrázást.

VÍZGAZDÁLKODÁS

Az Élővíz-csatorna vízhozama kiegyensúlyozott, korábban elsősorban mezőgazdasági célokat szolgált. Az 1960-as évekig fürdőzésre is alkalmas tisztaságú vize volt, a kommunális és ipari szennyvizek bevezetése miatt vízminősége a későbbiek folyamán azonban – elsősorban az alsó szakaszon, Békéscsaba alatt – drasztikusan romlott.

Alacsony vízállások esetén, amely időszakokban nem jut vízmennyiség az Élővíz-csatornába, különösen a békéscsabai szakaszon alakulnak ki kritikus helyzetek a pangó vízből fakadóan. Ez a pangó állapot a nyár utolsó időszakában áll be.

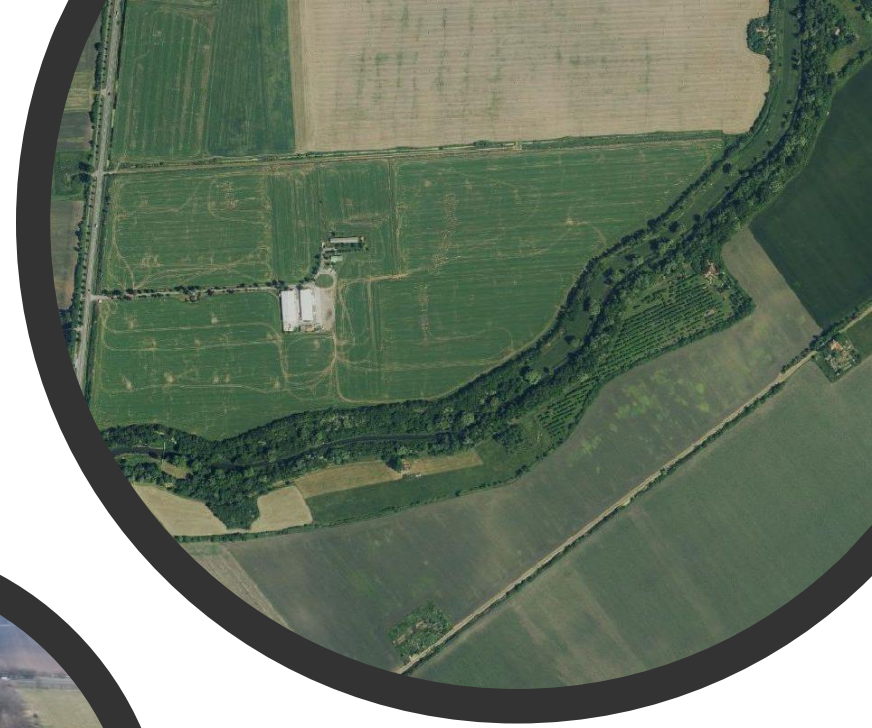
A Körösöket leggyakrabban a kora nyári esőzések duzzasztják meg, a csatornák viszont hóolvadáskor vezetnek nagyobb vízhozamokat. Az év második felében a kisvizek uralkodnak. A belvízi csatornahálózat hossza meghaladja az 1300 km-t.

A Kettős-Körösön Békésnél mederduzzasztó működik, hogy a nyári kisvizeket az öntözés céljára tározza. Az Élővíz-csatornán Gyulánál van duzzasztógát. A tájnak sok, összesen 31 állóvize van. Két kis természetes tava csak 3 ha, 16 mesterséges tározójának felülete azonban meghaladja a 920 ha-t. Közöttük a békési duzzasztó tava a legnagyobb, 308 ha.

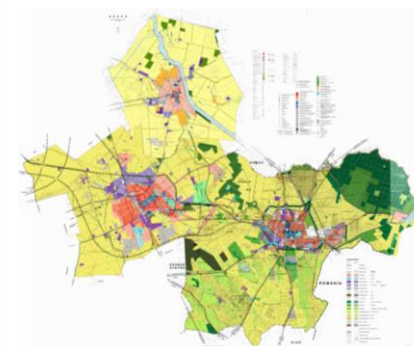
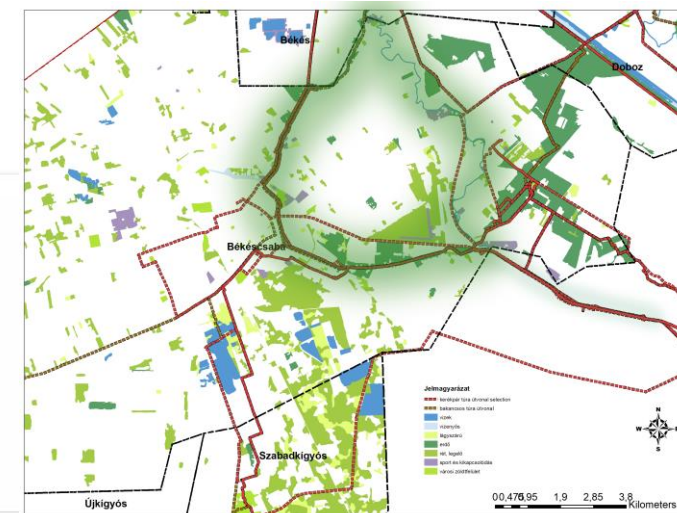
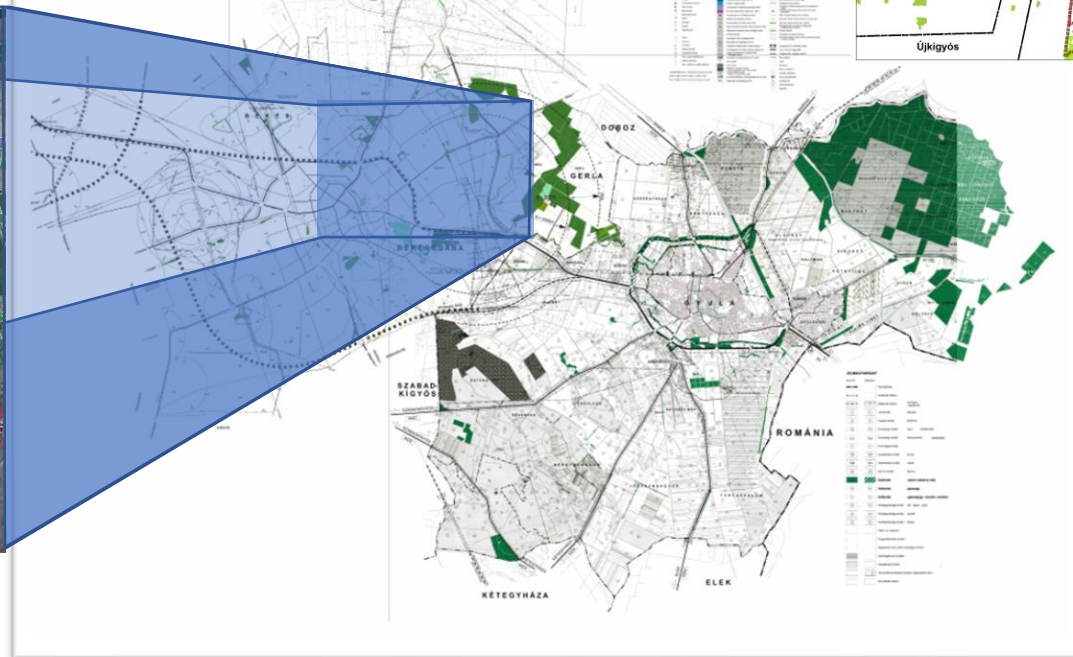
ÖKOLÓGIA

Az Élővíz-csatorna békéscsabai szakasza természetvédelmi szempontból alapvetően három, egymástól jól elkülöníthető egységre osztható fel.

1. Veszelytől a belterület határáig: az ártéri ligeterdő jellegzetes fajai találhatóak meg itt, gyakran adventív, inváziós fajok társaságában. Idegenforgalmi és sportcélokra használt terület.
2. Belterületi szakasz: többnyire kezelt, biodiverzitását tekintve szegényes, de városképi jelentőségű, zömében fásor jellegű terület.
3. Belterület határától Sikonyig: idős jellegfák, botlófűzék jellemezték, kissé elvadult, erősen cserjésedett szakasz két kisebb szántófolttal, mely a valóságban kertként funkcionál. Természetvédelmi szempontból elsősorban a két, külterületi egység jelentős, míg a belvárosi terület meghatározza Békéscsaba jellegét.

ZÖLDFOLYOSÓ MINTAPROJEKT

ZÖLDFOLYOSÓ MINTAPROJEKT

A) ÖKOFOLTOK

A három város térségében, az erdőterületek fejlesztésénél a termőhelyi adottságokat, környezet és természeti igényeket figyelembe véve, főleg védelmi és egészségügyi-turisztikai rendeltetésű erdők telepítése javasolt. Az erdőterületek kijelölésénél a nagyobb kiterjedésű szántóföldi táblák szélvédő fásításait, szélvédő fasorok, erdősávok visszatelepítését kell ösztönözni a táj és természetvédelem, valamint az ökoturisztika szempontjai szerint.

Fásításra főleg a tanyás térség, tanyasorok, vízfolyások menti területek jelölhető ki, valamint biztosítani kell a holtágak rehabilitációs programjával összefüggő gyepek és erdőfélételek összhangját.

A fásításra, erdőtelepítésre javasolt övezetek:

- 1/ Gerlai holtág térsége
- 2/ Élővíz menti területek
- 3/Bányatavak környezete
- 4/ Szélvédő fásítások

Közlekedési területek

Dűlőutak

Csatorna partok

Major fásítások

Tanyafásítások

B) ÖKOFOLYOSÓK

A védett természeti területeken és védőövezetein kívül eső, természeti területeket és a különböző élőhely típusokat összekötő, átjárható folyosók, általában a

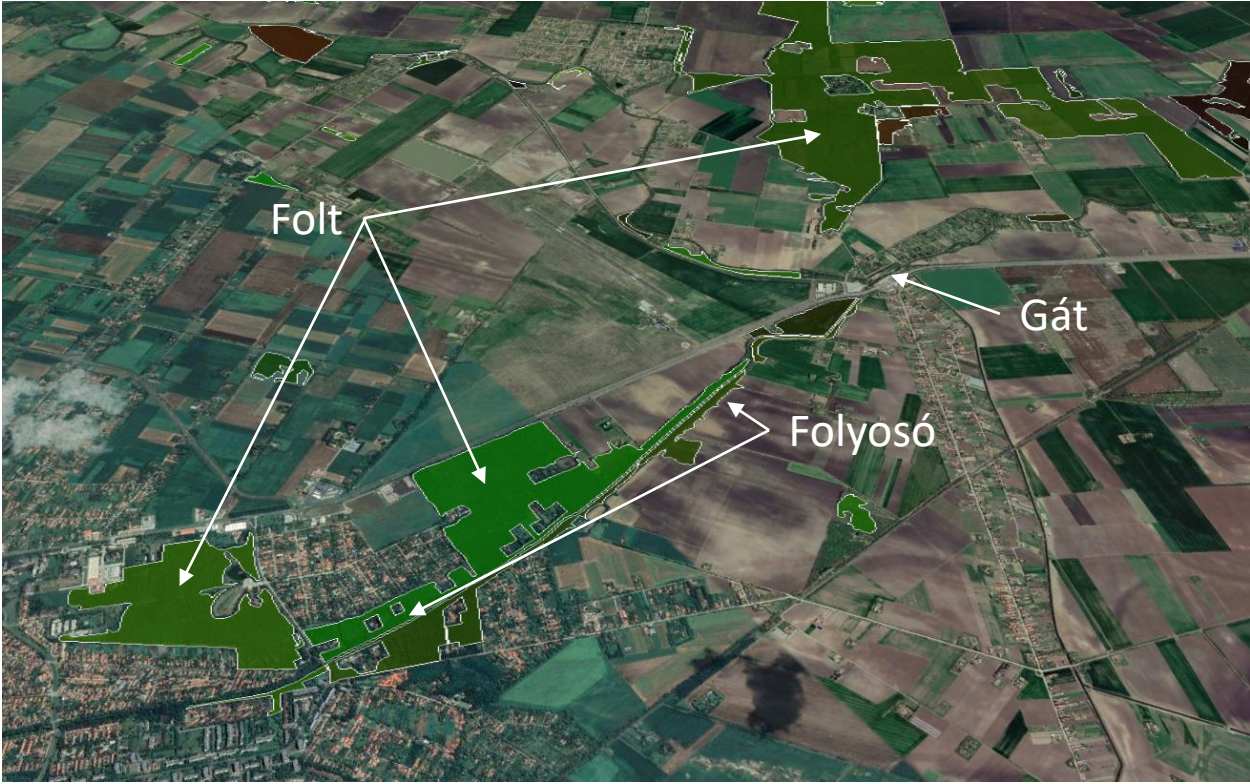
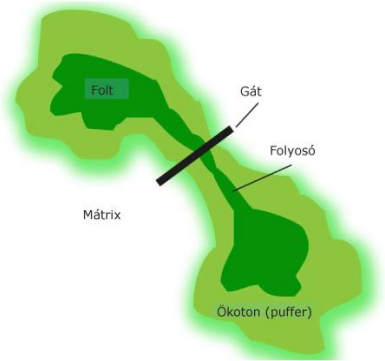
természetes rendszerek maradványai, mint pl. az erdők, gyepek, vagy út menti zöldsávok stb. Ökofolyosónak két formája a folytonos folyosó, illetve a megszakított folyosó.

Folytonos folyosó: A város zöldfelületi rendszerének fejlesztéseként különleges mezőgazdasági területek kijelölése javasolt a Gerlai holtág és az Élővíz mentén, a 44-es út és a Gyulai vasút közötti részen. Ez a tájhasználat-változás a rét, legelő és erdőgazdálkodást ösztönzi.

A város körül tervezett dűlőfásítások és szélvédő sávok összekapcsolják a meglévő erdősávokat, tavakat tervezett különleges mezőgazdasági területeket. Az utak, vasutak, és mezőgazdasági területek által megszakított folyosó, a város Ny-i és É-i részén biztosít átjárható folyosót, és a város É-i részén kapcsolódik a meglévő folytonos folyosóhoz.

C) TÁJREHABILITÁCIÓ

Békéscsaba külterületén felhagyott anyag-nyerőhelyek, mint roncsolt területeknek, illetve az állattartó telepeknek a tájba illesztése. A város külterületére vonatkozóan el kell készíteni a felhagyott anyag-nyerőhelyek kataszterezését.

A **tájökológiai foltok** háromdimenziós rendszerek, mindenütt jelen vannak a tájban és időben változnak. A tájökológiai foltok eltérő alakú, nagyságú, nem lineáris elemek. Természetes körülmények között az élővilág populációi alkotnak foltokat, de az ember is sokféle mesterséges foltot alakít ki.

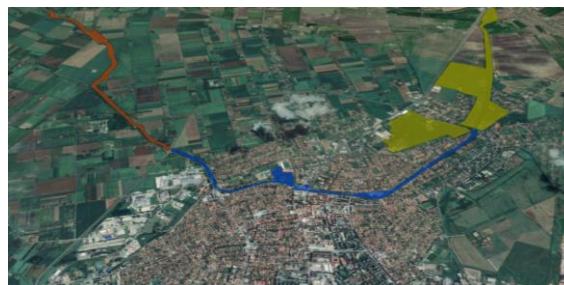
A **tájökológiai folyosók** lineáris elemek (pl. erdősáv, galéria erdősáv). A tájökológiai folyosók biztosítják a táj belső kapcsolatrendszerének megteremtésével, annak működését. Gyűjtő fogalom, valamely táj tulajdonságát hangsúlyozza. A nemzetközi szakirodalom sokféleképpen nevezi: habitat network, wildlife corridor, environmental corridor, de a „greenbelt” a leggyakoribb. Az elszigetelt foltok a folyosókon keresztül kerülnek kapcsolatba. A tájökológiai folyosók növelik a rendszer stabilitását.

ZÖLDFOLYOSÓ MINTAPROJEKT

1. Belterület határától Sikonyig

Idős jellegfák, botlófűzek jellemezte, kissé elvadult, erősen cserjésedett szakasz két kisebb szántófolttal, mely a valóságban kertként funkcionál.

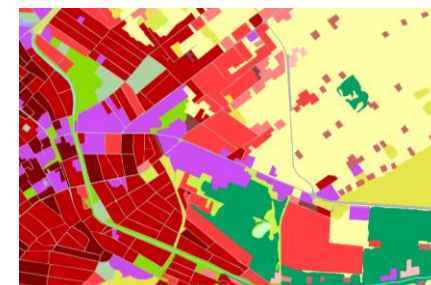
2. Belterületi szakasz

Többnyire kezelt, biodiverzitását tekintve szegényes, de városképi jelentőségű, zömében fasor jellegű terület.

3. Veszelytől a belterület határáig

Az ártéri ligeterdő jellegzetes fajai találhatóak meg itt, gyakran adventív, inváziós fajok társaságában. Idegenforgalmi és sportcélokra használt terület.

KISLÉPTÉKŰ KÖZÖSSÉGI ZONÁCIÓ

ZÖLDFOLYOSÓ MINTAPROJEKT

A) ÖKOLÓGIAI KONZERVÁCIÓS ZÓNA

Multimodális útvonalak kialakítása zöld infrastruktúra-elemekkel. A viszonylag egészséges ökológiai övezetekhez közvetlenül kapcsolódó élőhelyeket veszélyeztető területekre hulló esővizek kezelése. Lehetséges zöld infrastruktúra-elemek:

- Zöldutak kijelölése, amelyek hozzáférést biztosítanak a természeti környezethez, erőforrásokhoz, élőhelyekhez és kulturális elemekhez, miközben korlátozzák is ezek környezetének károsodásait is.
- Ökológiai helyreállítási (restorációs) megoldások bemutatása, mint pl. az invazív fajok eltávolítása, az erózió elleni védekezési intézkedések, az élőhelyvédelem, a zöld infrastruktúra stratégia vízgazdálkodási és természetvédelmi lehetőségeinek bemutatása.
- Tájékoztató táblák kihelyezése, amelyek bemutatják a zöld infrastruktúra stratégiáit, a helyek történelmi és ökológiai adottságait, a zöldfolyosóval kapcsolatos és egyéb jelentős információkat.

B) ÖKOLÓGIAI HELYREÁLLÍTÁSI/RESTORÁCIÓS ZÓNA

A helyreállítási beavatkozások szükségességének bemutatása céljából multimodális útvonalak kialakítása degradálódott területeken. Szemléletformálási, oktatási célból lehetséges zöld infrastruktúra elemek lehetnek:

- Erózió-megfigyelési pontok, degradálódott területek fásítása/erdősítése, a vízelvezető csatornák rekonstrukciója és a leromlott állapotú élőhelyek helyreállítása.
- Tájékoztató táblák kihelyezése, amelyek bemutatják a zöld infrastruktúra stratégiáit, a helyek történelmi és ökológiai adottságait, a zöldfolyosóval kapcsolatos és egyéb jelentős információkat.

C) UTCAFÁSÍTÁS

A kulturális és természeti értékeket felfűző utcák fásításával az Élővíz-csatorna és a város rekreációs funkciójú peremterületeinek összekapcsolása. Az utca-szintű zöld infrastruktúra elemek lehetnek:

- csapadékvíz-elvezetés a városi tulajdonban lévő zöldterületek vízellátása és további kezelésére céljából (biológiai visszatartás és biofiltráció).
- Zöld infrastruktúra utcai tájkép-összetevők bevezetése az utcai lefolyások rögzítéséhez, azzal a lehetőséggel, hogy nagyobb, város tulajdonában lévő területeket az utcai útvonalakon kívül is felhasználhassanak a csapadékvíz további kezelésére (például biovisszatartás és biofiltráció).
- Szemléletformálás tájékoztató táblákkal, a látható utcai zöld infrastruktúra elemek bemutatása

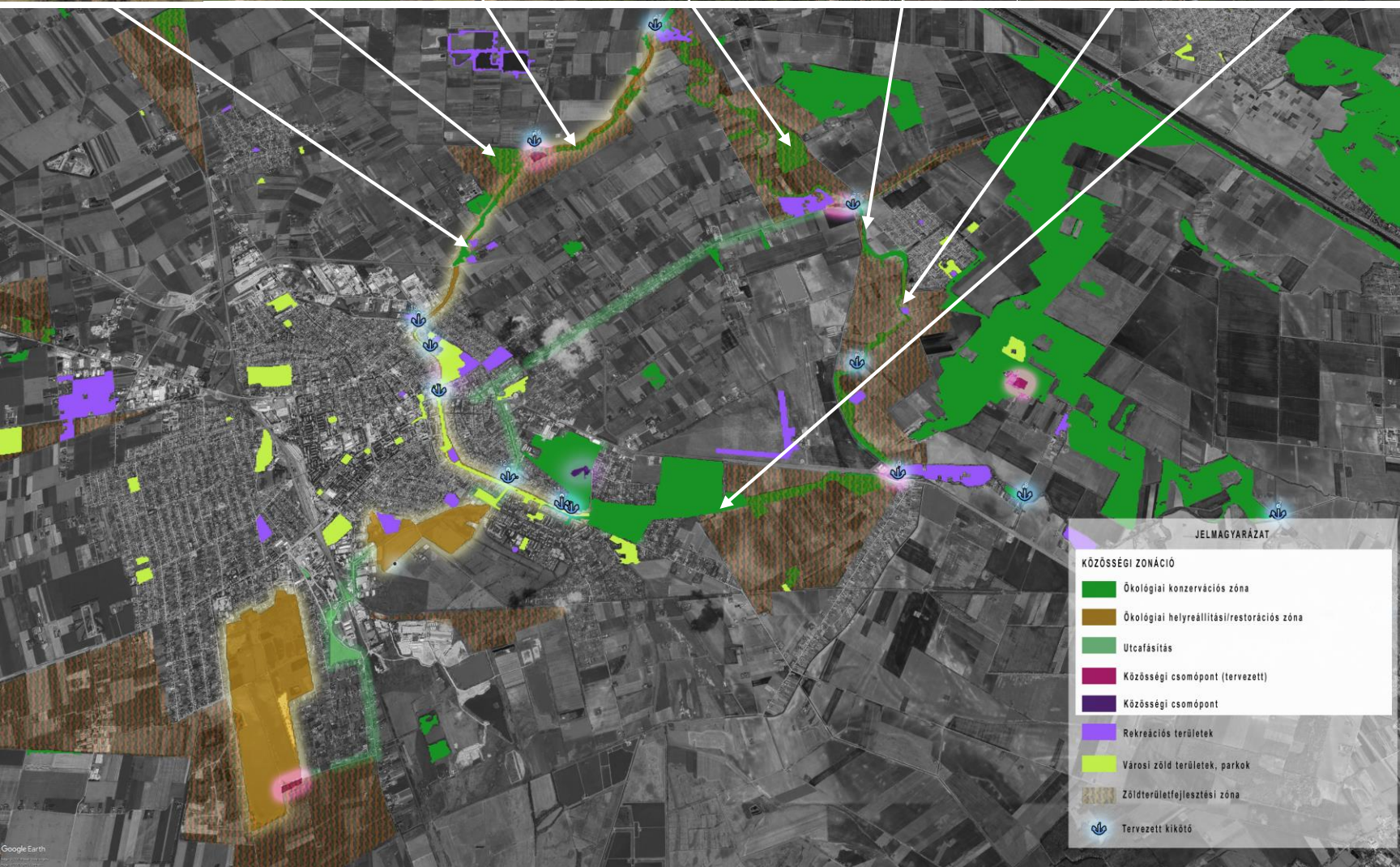

D) KÖZÖSSÉGI CSOMÓPONTOK

Tanösvények becsatlakozási helyei, a Zöld-Folyosó legjelentősebb közösségi (szemléletformáló) terei és információs pontjai, az alábbi zöld infrastruktúra elemekkel:

- nagy forgalmú övezet, a legnagyobb nyilvánosság elérése céljából
- Az információs pontok a zöld infrastruktúra-stratégia tervezés bemutatását szolgálják, a koncepció és a megvalósítás összefüggéseinek bemutatásával.
- szabadtéri szemléletformáló és oktatási helyszín az alábbi témákban: vízgazdálkodás, vízügy, őshonos élőhelyek, táji ökoszisztéma, aktív életmód és a térség jelentősebb kultúrtörténeti értékei.

KISLÉPTÉKŰ KÖZÖSSÉGI ZONÁCIÓ - ZÖLDFOLYOSÓ MINTAPROJEKT

UTCAFÁSÍTÁS – ZÖLD INFRASTRUKTÚRA

KÖZÖSSÉGI CSOMÓPONTOK

ÖKOLÓGIAI KONZERVÁCIÓS ZÓNA

ÖKOLÓGIAI KONZERVÁCIÓS ZÓNA

